

**Sprawozdanie z działalności
Komitetu Opieki nad Zabytkami Kultury Żydowskiej w Tarnowie
za rok 2019**

Komitet Opieki nad Zabytkami Kultury Żydowskiej w Tarnowie powstał w 1988 roku. Celem Komitetu jest opieka nad zabytkami kultury żydowskiej na terenie byłej Galicji. Komitet ponadto popularyzuje wiedzę o historii i kulturze Żydów polskich, dąży do zbliżenia między Polakami/ chrześcijanami i Żydami, wspiera i organizuje przedsięwzięcia badawcze i naukowe związane z kulturą i zabytkami żydowskimi w byłej Galicji a także historią i kulturą innych mniejszości zamieszkującymi ten region.

Od 1 stycznia 2019 Komitet posiada nowy własny lokal - Biuro Komitetu - przy Placu Rybnym nr 5, z oknami wychodzącymi na Plac Starej Synagogi, gdzie znajduje się zabytkowa bima, pozostałość po zniszczonej przez Niemców Starej Synagodze.

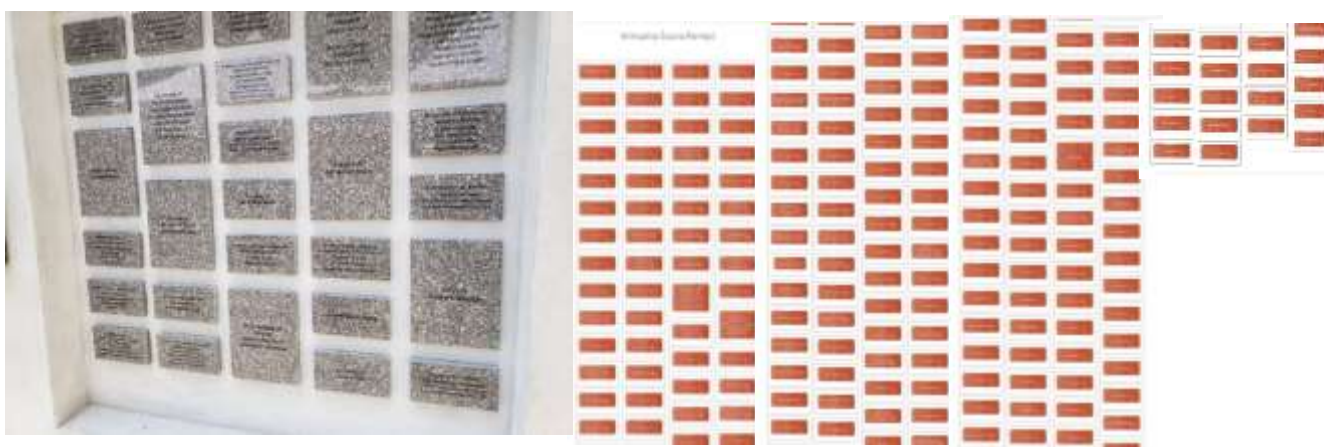
Najważniejszym przedsięwzięciem Komitetu w 2019 r. była realizacja i zakończenie dużego projektu (RPMP.06.01.01-12-00152/16) *Renowacja zabytkowego cmentarza żydowskiego w Tarnowie*, dofinansowanego z Funduszy Unii Europejskiej w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego. Zgodnie z kosztorysem **wartość całego Projektu wynosi 2 992 685,06 zł (ok. 880 000 USD)**. Dotacja unijna wyniosła 75% kosztów - 2 244 513,76 zł (591 000 USD) (w tym: dotacja z UE - 2 094 879,50 zł (552 000 USD); dotacja Państwa- 49 634,26 zł (13 000 USD)). Pozostałe 25% kosztów projektu - 748 171,30 zł (198 000 USD) - Komitet musiał wnieść w formie wkładu własnego. Ponieważ Komitet ponosił w trakcie realizacji zadania dodatkowe koszty, które nie były uwzględnione w projekcie (także na utrzymanie biura) ostatecznie **kwota niezbędna do pełnej realizacji Projektu, jaką zebraliśmy wyniosła 1 006 000 zł (265 000USD)**.

Umowa z MRPO została podpisana w marcu 2017, a z wykonawcą wyłonionym w przetargu podpisano w sierpniu tego roku. Termin zakończenia zadania wyznaczony został na 31.12.2018.

W trakcie realizacji zadania okazało się, że nie byliśmy w stanie zebrać w terminie odpowiedniej kwoty wkładu własnego, dlatego na nasz wniosek MRPO zgodził się przedłużyć termin realizacji projektu do 31.12.2019.

W akcję pozyskiwania funduszy od donatorów bardzo aktywnie włączyli się nasi przyjaciele, zwłaszcza Elizabeth Szancer, Jill Leibman, Dan Oren, Joseph Teitelbaum i Gerald Vineberg. Sporą pomoc okazał również właściciel tarnowskiej „Restauracji Stara Łąźnia” Krzysztof Chuderski oraz miejscowi przyjaciele, którzy uczynili to z zachowaniem anonimowości. Osoby i instytucje, które wsparły nasz projekt sumą co najmniej 1000 USD zostały uhonorowane symbolicznymi tabliczkami, umieszczonymi na murze odnowionego Cmentarza Żydowskiego, na budynku Beit Tahara i na ławkach cmentarnych. Dla uhonorowania kolejnych ofiarodawców mamy przygotowane tabliczki pamiątkowe.

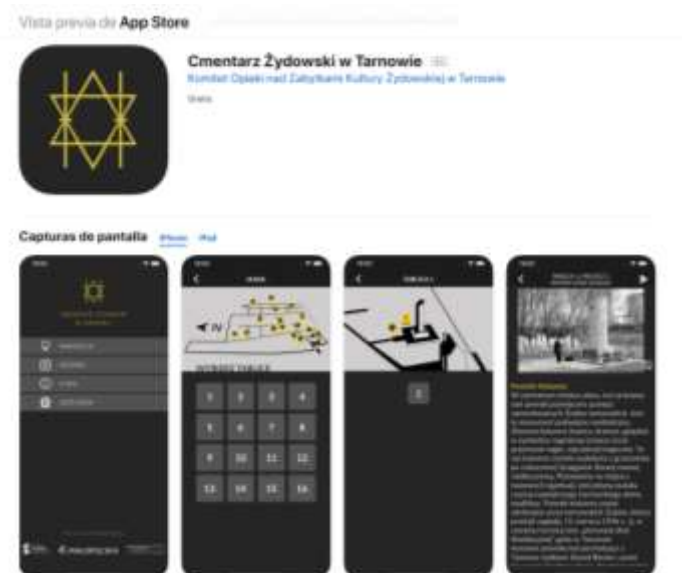
W ramach projektu *Renowacji Cmentarza Żydowskiego w Tarnowie* wykonano następujące prace: wybudowanie nowego muru ogrodzenia od strony północnej i fragmentu muru od strony zachodniej południowej (koło bramy), odnowiono ogrodzenie metalowe od strony ul. Słonecznej, oraz mur od strony wschodniej. Obok bramy głównej wykonano furtkę dla pieszych, której ślad odkryto w czasie remontu muru. Wytyczono betonowymi blokami obrys 2 masowych grobów ofiar hitlerowskich, zidentyfikowanych obok Pomnika Głównego. Został wyremontowany także budynek Beit Tahara a wewnątrz urządzono wystawę obrazującą żydowskie zwyczaje pogrzebowe.

Od strony północno-wschodniej ogrodzenia wykonano furtkę z rampą podjazdową dla wózków inwalidzkich. Wszystkie ścieżki zostały utwardzone, założono oświetlenie ścieżek (25 lamp, w tym 4 solarne), ustawiono 25 ławek i kosze na śmieci. Zainstalowano przenośny WC i urządzono zaplecze techniczne dla dozorczy. Poddano renowacji Pomnik Główny oraz 120 nagrobków (choć Projekt zakładał renowację tylko 100 nagrobków).

Oddzielnym zadaniem była inwentaryzacja ocalałych nagrobków, zakończona dokumentacją ponad 5000 inskrypcji. Wykonano i zamontowano 16 plansz tworzących szlak informacyjny (wersja polska i angielska), wydrukowano przewodnik po cmentarzu, autorstwa Adama Bartosza (wersja polska 3000 egz.; wersja angielska – 1000 egz.), a także utworzono wersję multimedialną przewodnika „Cmentarz Żydowski w Tarnowie”, w obu językach, do pobrania w [Google Play na systemy Android](#) oraz w [App Store na system iOS \(Apple\)](#).

Poza Projektem, z funduszy dodatkowo pozyskanych pod koniec roku 2019 od Ministra Kultury, wykonano obramowanie blokami betonowymi jednego z trzech zidentyfikowanych grobów masowych w części północnej cmentarza oraz zainstalowano 4 kamery przy wejściu na cmentarz (dotacja z MKiDN – 19 000 zł (5 000 USD)).

Uroczystość zakończenia renowacji Cmentarza zorganizowaliśmy w dniu 26 czerwca 2019 w podczas corocznego projektu *Galicjaner Sztetl* (realizowanego od 1996 r. wraz z Muzeum Okręgowym w Tarnowie). Była to okazja do *I Spotkania Tarnowskich Rodzin Żydowskich*. Spotkało się ponad 30 osób reprezentujących rodziny z wielu krajów. Zdecydowano wówczas, że takie spotkania będą organizowane corocznie. Ostateczne zakończenie Renowacji (ostatnia faktura) nastąpiło w listopadzie. Do rozliczenia projektu mamy czas do końca marca 2020. Przez następne 5 lat jesteśmy zobowiązani przez Fundusze Unii Europejskiej do utrzymania stanu cmentarza i zatrudnienia przewodnika. To bardzo ważne wyzwanie dla naszego skromnego zespołu.

Osoby pracujące przy projekcie **Renowacja Cmentarza Żydowskiego w Tarnowie** odpowiadają na setki zapytań przysyłanych emailem, na FB i innych portalach internetowych, zwłaszcza dotyczących genealogii tarnowskich rodzin żydowskich, własności, czy historii rodzinnych. Jest to jedno z większych obciążeń naszego Biura - wymagające wzmocnienia naszej małej ekipy.

Niezależnie od priorytetowego zadania, czyli renowacji tarnowskiego Cmentarz, Komitet prowadził tradycyjną działalność, jak:

1. Prace przy innych cmentarzach żydowskich

- Komitet konsultował dokumentację remontu cmentarza żydowskiego w Przemyślu a także wspomaga usiłowania odzyskania terenu cmentarza w Mielcu.
- Komitet przygotował dokumentację do wykonania i ogrodzenia na cmentarzu żydowskim w Ołpinach pow. Tarnów (wytyczenie granic, wycena ogrodzenia) na zlecenie rodzin żydowskich z Ołpin.
- Na zlecenie Davida Singera wykonano macewę poświęconą rabinowi Dov Berish Frommer, która stanęła na cmentarzu w Oświęcimiu.
- Komitet pośredniczył przy remontach kolejnych nagrobków, zleczanych przez rodziny pochowanych na naszym cmentarzu.

2. Galicjaner Sztetl. Dni Pamięci Żydów Galicyjskich. W ramach Projektu, finansowanego przez Miasto Tarnów (32 000 zł / 8 430 USD) odbyły się w dn. 25 czerwca 14 lipca następujące wydarzenia:

- *Spotkanie modlitewne w Lesie Buczyna (Zbylitowska Góra)* – miejsce zagłady tarnowskich Żydów.
- *Otwarta Brama Cmentarza* – oprowadzanie po cmentarzu żydowskim.
- *Nocne tajemnice* – nocna wycieczka po cmentarzu żydowskim.
- *Żydowski Tarnów na fotografii* – spotkanie z Markiem Tomaszewskim, Restauracja Stara Łaźnia
- *Polacy a Żydzi.* Spotkanie z Konradem Dulcowskim z Ośrodka Monitorowania Zachowań Rasistowskich i Ksenofobicznych, Restauracja Stara Łaźnia
- *Żydowski Tarnów.* Teatr osób niepełnosprawnych Pod Bimą
- *Kino pod Bimą, An Unfinished Talk (Niedokończona rozmowa)* reż. Igal Burstein, 1988
- *Kabalat Szabat* – Kolacja Szabatowa – The Nosh - A Kosher Cafe & Mina's Art Gift Gallery
- *Szabatowe śniadanie* pod Bimą
- *Hawdala* – ceremonia zakończenia Szabatu
- *Melawe Malka* – przedłużenie Szabatu
- *Koncerty pod Bimą* – wystąpiły zespoły: Nadav Malkieli & Friends, Izrael; Wojtek Jackowiec, Zuzanna Ogorzelec i Maciej Marcinkiewicz.
- *Galicyjska Niedziela* – Koncert finałowy: Basia Kawa Music; Romano Iło; Urszula Makosz z Zespołem.

3. Purim. Marzec. Projekt sfinansowany przez Miasto Tarnów (3 000 zł /790 USD)

4. Międzynarodowy Tabor Pamięci Romów. 20. edycja projektu współorganizowanego przez Muzeum Okręgowe w Tarnowie. Projekt finansowany przez Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (30 000 zł /7 900 USD). Projekt promujący historię i kulturę Romów.

5. Studia Romologica, t. 11/2018. Rocznik romologiczny wydawany wspólnie z Muzeum Okręgowym, sfinansowany przez Miasto Tarnów (12 000 zł).

6. Wokół żydowskiego Nowego Roku: Rosz Haszana, Jom Kippur, Sukkot, 14-20 października 2019. Projekt sfinansowany przez Miasto Tarnów (15 000 zł /3 960 USD).

Po raz pierwszy świętowaliśmy przez tydzień, zbudowaliśmy piękny szałas, ozdobiony przez dzieci z Warsztatów Terapii Zajęciowej w Woli Rzędzińskiej i Galerii Aniołowo oraz malarki z Zalipia. We wnętrzu kuczki prowadzono wykłady i warsztaty o tematyce Wielkich Świątami (Magda Michal Bartosz, Inga Marczyńska, Gerry Vineberg). Był koncert Baruch Band z Białorusi 20 października 2019).

7. Upamiętnienie 80. Rocznicy Spalenia Tarnowskich Synagog: 9 listopada

8. Chanuka. 22-30 grudnia. Zapalenie ostatniej świecy chanukowej pod Bimą 29 grudnia.

9. Potomkowie polskich Chasydów - wspólne dziedzictwo i przyszłość. Dokumentacja fotograficzna współczesnego życia chasydów na świecie. Projekt realizowany przez Agnieszkę Traczewską (dotacja MSZ – 111 000 zł /29 300 USD).

10. Remont cygańskiego wozu z kolekcji romskiej Muzeum Etnograficznego w Tarnowie (dotacja MSWiA – 20 000 zł /5 280 USD)

Sprawy personalne

W skład Komitetu oficjalnie wchodzi 20 osób. I jest to liczba wystarczająca, bo w praktyce bezpośrednio zaangażowanych jest tylko kilka osób.

W 2019 r. odbyły się wybory nowego Zarządu. Obecnie Zarząd działa w składzie:

Adam Bartosz – prezes Zarządu
Janusz Bogacz – wiceprezes
Natalia Gancarz – wiceprezes
Bogdan Lada – skarbnik
Magdalena Chuderska – sekretarz
Marcin Zaród – członek Zarządu

Do Zarządu wybrano również Jerrego Bergmana, ale w sierpniu na zebraniu Komitetu został skreślony z listy członków za fałszywe publiczne oskarżanie Komitetu o nadużycia finansowe.

Zarząd Komitetu zbierał się 5 razy na spotkaniach protokołowanych, ponadto spotkania odbywają się na bieżąco w miarę potrzeb.

Członkowie Zarządu pracują nieodpłatnie. Jedynie Natalia Gancarz zatrudniona jest na ½ etatu (ok. 1000 zł), co daje nam możliwość pozyskiwania pracowników tymczasowych (stażystów) oddelegowanych przez Urząd Pracy i różne fundacje współpracujące z Komitetem (warunek oddelegowania do nas pracownika – przynajmniej jedna osoba zatrudniona na etacie).

W 2019 r. zatrudniliśmy okresowo jako stażystów – 3 osoby bezrobotne. Ponadto jedna osoba została zatrudniona do prac społecznych w ramach skierowania przez prokuratora. Również na cmentarzu zatrudniliśmy 3 osoby skazane na prace społeczne. Realną pracę w Komitecie w formie wolontariatu wykonują 3 osoby. Sprawami finansowymi zajmuje się kwalifikowana księgowa opłacana niesystematycznie (wyłącznie w ramach realizowanych grantów).

Komitet wynajmuje od 1 stycznia lokal od Gminy Miasta Tarnów po preferencyjnej cenie (701 zł/mies.), co w sumie kosztuje w skali roku (wraz z mediami) ok. 13 000 zł. /3 430 USD.

Rozliczenie kosztów Renowacji cmentarza

Koszt całości 3 250 000 /856 186 USD
 [grant z UE + wkład własny (25%) + dodatkowe koszty renowacji + koszt biura]

Grant z UE 2 245 000 /591 427 USD

Koszty dodatkowe 1 006 000 /265 022 USD
 [w tym wkład obowiązkowy do grantu 750 000/197 581 USD]

Koszty dodatkowe pokryte z:

- MKiDN 271 000 /71 392 USD

- Miasto Tarnów 50 000 /13 172 USD

- darowizny 665 000 /175 189 USD

[w tym ok. 350 000/92 204 USD od *Friends of Jewish Tarnów*]

Niedobór na koniec 2019 20 000 (5 268 USD)

Dotacje celowe

– na realizację bieżących projektów naukowych, edukacyjnych, wydawniczych i konserwatorskich:

MSZ 111 000 (29 240 USD)

Miasto Tarnów 62 000 (16 330 USD)

MSWiA 50 000 (13 170 USD)

MKiDN 14 000 (3 690 USD)

Wojewoda 6 000 (1 580 USD)

Razem 242 000 zł (63 750USD)

Pozyskiwanie funduszy

Od połowy 2019 r. Komitet działa w oparciu o finanse pozyskiwane tylko z tzw. dotacji celowych czyli z grantów. Ponieważ realizujemy projekty nie tylko o tematyce żydowskiej mamy możliwość z każdego z grantu zaplanować drobne sumy na utrzymanie bieżącej działalności biura. Staramy się też o drobne datki od osób nas odwiedzających, służą temu 3 skarbonki.

W czasie organizowanych imprez sprzedajemy stare, pobieramy wolne datki za oprowadzanie po zabytkach Tarnowa, za korzystanie z naszej toalety przez członków wycieczek odwiedzających licznie Bimę i konsumentów restauracji *Nosh* i *Stara Łażnia* itp.

Aby te projekty zrealizować musieliśmy dodać z własnych funduszy 13 000 zł (3 420 USD) wkładu własnego oraz 17 000 zł (4 480 USD) równowartość pracy wolontariuszy.

Plany na rok 2020

1. Kontynuacja prac na cmentarzu w Tarnowie. Z najważniejszych spraw, jakie planujemy zrealizować:

- Uzupełnianie bazy nazwisk odczytanych na nagrobkach.
- Oznakowanie tabliczkami kwater i ścieżek.
- Oznakowanie krawężnikami ostatnie 2 groby masowe w płn. części cmentarza.

2. Wydanie angielskiej wersji książki A. Bartosza, *Galicyskim szlakiem chasydów sądecko-bobowskich*.

3. Realizacja projektów o charakterze edukacyjnym i memorialnym.

- Gaj Sprawiedliwych. Oficjalne otwarcie memorialnego zespołu przy Placu Rybnym i Placu Starej Synagogi (wokół Bimy) – 5 marca.
- Galicjaner Sztetl. Dni Pamięci Żydów Galicyjskich – 23-28 czerwca.
- Międzynarodowy tabor Pamięci Romów – koniec lipca.
- Tarnowscy Sprawiedliwi. Konferencja – październik.

Planujemy też inne projekty w przypadku uzyskania dodatkowych funduszy w 2020 r.

Adam Bartosz – Prezes Zarządu

Janusz Bogacz – z-ca Prezesa

Natalia Gancarz – z-ca Prezesa

Tarnów 15 stycznia 2020 r.

